

„VÁROM A CSILLAGOT, ÉS A CSILLAG MEGSZÜLETIK”*
Mohayné Katanics Máriával beszélget Albert Zsuzsa**

Albert Zsuzsa: – *Életem egyik legnagyobb ajándéka, hogy már gyerekkoromban részesültem abban, amit a magyar társadalom kapott Kodály Zoltántól és Bartók Bélától, akik visszaadták nekünk a magyar népdalt, a gyerekdalokat, a gyerekjátékokat, és megtanítottak énekelni. Mennyivel nagyobb és mennyivel gazdagabb élménye lehetett ez annak, aki ebben a zenében élt, ezzel dolgozott. Mohayné Katanics Máriának például, aki vezényelte ezeket a kórusműveket. Menjünk vissza az életpálya elejére. Hogyan vált Katanics Mária muzsikussá? Honnan indult? Milyen hatások érték gyerekkorában?*

Katanics Mária: – *Én nem tudom, hogy honnan indultam, a gyerekszobából, az anyám öléből, a két szoba közt lengedező hintáról, a babáimtól, a mackóimból, a nagykutyától, a kiskutyától, közben anyám meg zongorázott. Az, hogy Chopint zongorázott, meg Beethoven szonátákat, az énnekem mindegy volt, mindenféle sláger is játszott, – magyar nótát nem. Szegény apám, az volt szomorú, mindig azt mondta: hárman tanultok zongorázni a családból, tisztességes magyar nótát egyik sem tud, se anyám, se a nővérem, se én. A bátyám nem volt ide számítható magyar nóta ügyben. Szóval, a zenélés nekem gyerekkoromban folyt át a lakáson, épp úgy, mint a*

cigarettafüst, de az is úgy a fejem fölött volt, nem zavart senkit. Nagy lakás volt, nagy ház, nagy kert, minden nagy volt és minden szabad volt. Énekelni is szabad volt, nem Bartókot énekeltünk, nem Kodályt énekeltünk, mindenfélét, óvodába jártam, zárdai óvodába, utána oda jártam elemibe. Harmadik elemista voltam, mikor Bálint Ferenc lejött Bajára, akkor végezte az Akadémiát, Bárdos tanár úr növendéke volt. Ez történt '37-38-ban, akkortól kezdve ment a Kicsinyek Kórusa, a Bicinia Hungarica, mi nem tudtuk, nem ezt égették a szívünkbe, hogy ez most... de azt, hogy Bárdos tanár úr így, meg Bárdos tanár úr úgy, meg Kodály így, meg Kodály úgy, azt hallottuk. Tehát a zenei nevelés paralell ment egy ideálneveléssel.

– *Ott van Baján a Duna. Nagyon lényeges dolog Baján a víz. Baja régi kereskedőváros, az utak találkozását jelenti, most is sok hajó áll a téli-kikötőben, az evezősök vízen tudnak bemenni a városba, a Sugovicán. Mit jelentett a víz egy bajai kislánynak?*

– Mindent. Meghatározó közege volt a gyerekkoromnak, bocsánat, még most is az. Tehát énnekem nincs az a strand, és nincs az a tenger, ami egyáltalán felér a Dunával. Ott nyaraltunk mi mindig a Duna-parton, ott volt egy tanyánk. De már április-májustól lejártunk a Sugovica-partra, télen korcsolyáztunk a Sugovicán, szóval minden volt. Gyerekkori emlék, hogy hét-nyolcéves koromban, tréningruhában, mezítlábos szandálban álltam kinn a gáton – itt Pesten úgy mondanák, mi töltésnek hívtuk – a Dunához közel, és az alkonyati égbolton vártam az első csillagot, hogy feltűnjön, mert tudtam, hogy jön a csillag, és én vigyázzban álltam. Nyilván, a vigyázz-állást megtanították a jó nővérek az iskolában, első-másodikban, még a Himnusz alatt. De én egyedül voltam, nem volt még a családból se senki, álltam a töltésen, alkonyatkor, és vártam a csillagot és éreztem, hogy nekem vigyázz-állásban kell várnom, hogy az első csillag megszülessen. Nem mentem a mennybe, nem nőttek szárnyaim, de ez úgy megmaradt, hogy várom a csillagot, és a csillag megszületik.

A bátyám tanított verset írni, mondtam neki, hogy mi az, hogy rím? És akkor én írtam verset és óriásikat énekeltünk ketten, meg verseltünk is ketten, hét-nyolc-kilenc éves koromban. Majdnem olyan játék volt, mint a Keresztury Dezsőnek, halála előtti utolsó napokban, amikor énnekem hexameterekben beszélt. Meg is vannak ezek. Hogy ez volt az irodalom? Nem tudom, a *Jó pajtás* volt az irodalom, meg *Az én újságom*, még az anyám *Új idők*-jébe is beleolvastam, meg olvastam a sereg gyerekkönyvet. Aztán képzős koromban jött a komoly irodalom, a *Csongor és Tünde*, a *Zalán futása*, meg a *Szigeti veszedelem*, versek, amiket megint tudok, mert rengeteg verset tanultunk.

– *Befejezted a Tanítóképzőt és utána a Zeneakadémia.*

– Eszem ágában se volt tanítani, egyszerűen szerettem a zenét, meg Bárdost, meg az énekkart

– *Milyen szakos voltál?*

– Karvezető, énektanár-képző. Tehát elvileg odatendáltam, de nem voltam lelkes örült, hanem lettem lelkes örült utolsó éves koromban, mikor Andor Ilonánál hospitáltam. Akkor a Bárdos-féle hatások, amiket már évek óta szedtem magamba, ami nem a tanítás volt, hanem a zene, meg Kodály barátsága – mondhatom így, mert tényleg az volt –, ami viszont állandó duruzsolása volt a tanításnak, az összegeződött azzal, hogy láttam Ilonka nénit ténylegesen tanítani. Azt mondta nekem, Te kebelbéli gyerek vagy – mármint hogy én –, mert ő ismerte Baján Olga nővért, az én tanáromat, aki tünemény volt. Apáca volt, de olyan rettenetes dinamizmussal, hogy ő élt legtovább a tanáraink közül. Ilonka nénihez bejártam egy egész évig. Nagyon sok akadémiai órát mulasztottam azért, hogy Andor Ilona óráira bemehessek. Akkor mondtam, hogy én is ezt akarom csinálni.

A sors iróniája persze az, hogy a végzés nyarán odakerültem Lajtha Lászlóhoz, és Laci bácsi megint olyan hatással volt rám, hogy ott ragadtam mellette. Együtt jártunk, elküldött maga elé gyűjtő utakra, fantasztikus élményekben volt részem Lajtha körül. Sopront úgy mutatta be, hogy az első nagy képzőművészeti élményem volt a „határsáv”-sötétbe borult város. Végigjártuk reggel háromig, minden házról, minden sarkon, mindenről tudott mindent. Szóval, óriási volt Laci bácsi. Egészen decemberig ezt csináltam. Akkor mégiscsak elmentem tanítani. Laci bácsi úgy mondta: „Elmész a Kodály óvodájába biliztetni.” Hát ez az ő gúnyolódása volt, de aztán egy pár év múlva megnyugodott, mikor kórust csináltam, hozhatta a francia műveit és kértem, hogy járjon föl a lakásunkra, és tizenketten énekeltük az Ibert-t meg mindent, amit nekem Laci bácsi tanított meg.

Hét évig tanítottam Cinkotán. De ott azért még Pünkösdlőt is, meg Rutafát is, szóval az jó iskola volt, és komoly lehetőség arra, hogy ne csak a kisiskolát tapasztaljam meg. Mert az alsó tagozatban is tanítottam, meg a tanítóképzőben is. S akkor férjhez mentem, az külön rádióadás volna, Mohay Béla. Terhes voltam, nem bírtam a kijarást. Akkor elmentem Kodályhoz, kérdeztem, most mit csináljak? Tanár úr, most tényleg azt fogom csinálni, amit a tanár úr mond. Akkor hallgatott egy kicsit, nem mondott semmit. Hát gondoltam, ez még eddig nem sok, de majd mindjárt valami lesz. Azt mondja: Mik a lehetőségei? S mondtam, hogy két iskolába hívnak, az egyik a Szilágyi, másik az Apáczai. Azt mondja: menjen a Szilágyiba. Mondtam: Jó. Köszönöm. Ez volt ötvenkilencben, ötvenkilenc májusában megszületett a fiam, három hónapos szülési szabadság, az én generációm ezt tudja, hogy három hónap után be kellett állnom tanítani. Szeptemberben beálltam a Szilágyiba. Fantasztikus élmény volt, nagyon félttem tőlük, mert mint vidéki lány, még Cinkotán csak-csak, mert azok is vidékiek voltak. De ezek Pesti Lányok! S nekem ez a „pesti lány” kislánykorom óta olyan pejoratív értelmű volt, alig akartam hinni a szememnek, hogy egyenruhában, csíkos matrózban, két szalaggal, négy csíkkal

a gallérjukon, mind a nyolcszáz teljesen egyformában, mert olyan volt az igazgató.

– *Az nagyon jó iskola volt. Jellemző Katanics Mária pályájára, hogy mindig volt Szilágyi Erzsébet női kórusa. Vagy itt, vagy ott, vagy amott. Itt kezdődött, ebben az iskolában?*

- Tehát ötvenkilenc, szeptember. Sztojanovits Adrienne, aki az óriás előd volt – őhöz nem jártam órára, de tudtam, hogy létezik – akkor ment nyugdíjba, azért kerülhettem oda. A hagyomány az volt, hogy a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumban az Erzsébet-napi ünnepségen egy világra szóló koncertet csinálunk. Tehát én odakerültem szeptember második hetében, és tudtam, hogy november végén nekem ki kell rukkolnom itt egy világra szóló koncerttel. És lőn. A koncert közben, mikor valakik énekeltek, hegedültek, én éppen lihegtem, akkor mondtam: gyerekek, olyan sokan – száznegyvenen énekeltünk, annyi volt a kórustag – mondom, annyian vagyunk, kellene valami kisebb társaság. Jó! A gyerekek lelkesek voltak, ez volt a kamarakórus születésének pillanata, mert három nap múlva már ígét hirdettem, hogy felvétel a kamarakórusba. Jöttek a gyerekek, mindenkinek játszottam valamit, mindenki énekelt, sokat. Sokan emlegették azt, hogy „én felvétel nélkül kerültem a Szilágyiba, mert már három éve volt a Kamara, mikor én bekerültem, és engem már nem hallgattál meg külön”. Tehát én akkor végighallgattam, aki jelentkezett, és akkor, '59 novemberében, Erzsébet napon született a Kamarakórus, és él mind a

A Szilágyi Erzsébet Női Karral 1990 körül (Soltész Anna archívumából)

mai napig. Kicsit rozogábban, kicsit ráncosábban, kicsit sántábban, bénábban, de azért még él. Az asztalra is csapok, és egyet trombitálok, vagy tudnék trombitálni, ahogy trombitáltam tavaly meg tavalyelőtt. Még a Parlamentben is énekeltünk, meg a Mátyás-templomban is énekeltünk. Jó, nem tizennyolc éves hanggal, de tulajdonképpen hangszínben, lélekben ugyanaz. Persze, nagy fluktuáció volt azért negyvenkét év alatt, jönnek-mennek.

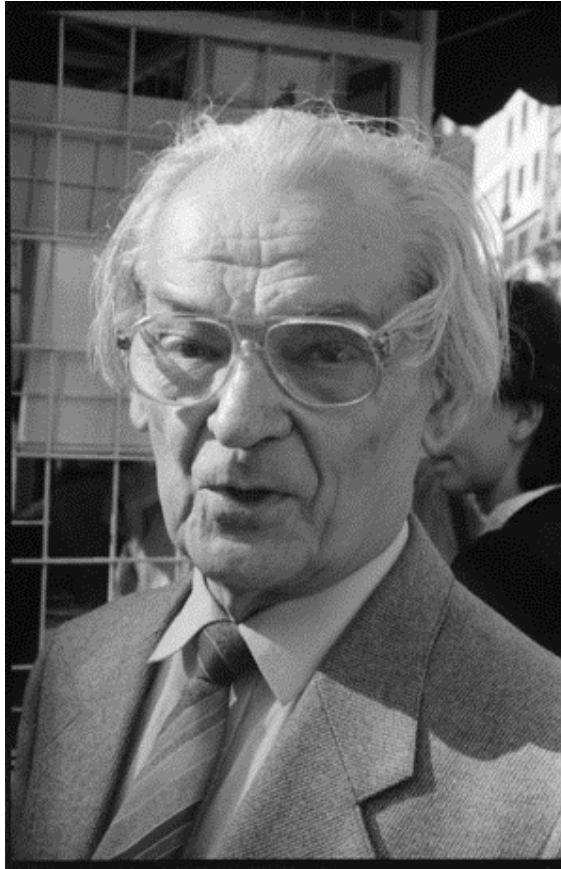
– *Ezért volt mindig női kórusod, tehát vegyes kart nem vezettél, mert lányiskolában tanítottál.*

– Egy év volt, amíg az a kórus a lányiskolához tartozott. Azután kerestünk gazdát. Mert kikerültek a lányok a lányiskolából. Befogadott minket először a Helyiipari és Városgazdasági Dolgozók Szakszervezete – tudom még – azután az Élelmiszeripari Dolgozók Szakszervezete, azután a Gép- és Vegyipari dolgozók nem tudom én, mi, azután már semmi. Akkor egy kicsit a Vöröskereszt, aztán egy kicsit az Új Idők, a Végh Anti újságja is befogadott minket, két évig ott énekeltünk. És nem volt soha egy állandó próbatermünk, nem volt egy szekrényünk soha, huszonkét külföldi útnak az eredményei, oklevelek, a szobrok, mindenféle, az mindig csak úgy ment kofferből kofferba, valakitől valahová. Csak fényképek voltak, amiket én felkasíroztam fekete lapokra és az nálam van negyvennyolc nagy fekete lapon. De különben semmi tartós maradéka azon kívül, amit mi tudunk, ez a százkilencvenhat ember, mert ennyit regisztráltunk összesen negyvenkét év alatt.

Ennek a negyvenéves évfordulóját megünnepeltük '99-ben. Mondták, hogy majd az ötvenéves...

- *A művészetek érintkeznek. Keresztury Dezső telefonba olvasta Neked késő esténként a verseit. Mennyi kapcsolatod volt írókkal, irodalommal, mint zenésznek? Keresztury Dezsőnek zenész volt a felesége. Ő meg az Eötvös Kollégium igazgatója volt abban az időben, amikor a Te férjed Eötvös kollégista volt. Gondolom, ő így jöhetett.*

– Ez se olyan egyszerű. Mert én csináltam egy sorozatot az Ifjúsági Rádióknak, és abban volt a Bartók Concerto. Tehát Bartókiig jutottam el, és kellett hozzá nekem valami szöveges anyag. Az egyik *Kortársban* lehetett – mert járt nekünk a Mohay Bélával a házasságunkban a folyóirat – találtam egy olyan Keresztury-verset, amiben – nem ismertem őt még – idézetek voltak népdalból. Megfogott engem, hogy ez a vers, vagy ennek részletei jól összeillenek a Bartók Concertóval, az Iskolarádió sorozatban a kisdedeknek ez úgy passzolna. Össze is vágtuk a kettőt a rádióban, meg is volt, valamilyen módon ezt Keresztury hallotta, és nekem, ismeretlenül, a Rádióba írva, gratulált. Hogy teljesen megegyezik övele, nagyon köszöni ennek az ismeretlen Katanics Máriának. Én nagyon meg voltam hatva, hogy milyen aranyos, tudtam, hogy Keresztury a

Keresztury Dezső (hu.wikipedia.org)

férjemnek volt igazgatója annak idején. Voltunk valami fogadáson, Keresztury meg Béla, meg a felesége borzasztóan boldogok voltak egymással, én meg ott álltam, hogy no, hát akkor most itt! Egyszer csak azt mondja a Marika, a felesége: te vagy az a Katanics? Akkor elájultam, mert akkor tudtam meg, hogy most egyeződik a Mohay Béla, mint „Mohay gólya” örök kollégista neve, Keresztury, a felesége, és én, aki merészeltem azt a verset... Itt kezdődött Kereszturyval, azt mondom, egy életre szóló gyönyörű szép kedves barátság, pajtáság. Fölhívott féltizenkettőkor: „Hallgasd csak, kislányom, hallgasd csak, s akkor hallgattam és ő mondta, mondta, mondta az új verset. Ugye, jó! Na, mit szólsz hozzá? Nagyon szerette a férjemet, úgy hívta, hogy Pitypang. Mert olyan fehér hajú volt a férjem. S akkor, mikor Béla elment, elsírta magát, és azt mondta: „elment a Pitypang, meghalt a Pitypang!” Sose felejttem el, az öregember, a rokon siratása volt ez, mert hiszen Dezső már nagyon idős volt akkor, Béla pedig hatvanhat éves volt, mikor meghalt. Rám nézett, mert én is már fehér hajú voltam, azt mondja: te maradsz nekem Pitypangnak.

Keresztury Dezső:

A DUNÁNTÚLI HEXAMETEREK AJÁNLTÁSA

Énekelni, énekelni
 örömben, búban dalra kelni
 miként ama régi ősök
 s ti is, ifjak, mai erősök.
 Újesztendő, virágtermő,
 hozzon rátok jót, mi eljő,
 mondja öreg Bátor, Dezső.

Marinak, Bélának szeretettel 1975. Január elsején.

Keresztury Dezső:

ESTI IMÁDSÁG

Ó, milyen vak homályba futnak
 kik nélküled indulnak útnak.
 A kezemet nézem: leszárad;
 szívem sívó homokkal árad.

Valamikor kézen vezettél;
 szökni akartam, nem engedted,
 csend volt szívemben és a csendben
 szavad szólt csak, mindennél szebben.

Én Istenem, hívj vissza engem!
 Magam maradtam, eltévedtem.
 Légy bátorságom, bizodalمام:
 ó, légy úrrá megint Te rajtam!

– Énekeltük a Kodály-Weöres verseket, meg hallottunk róla sokat. Nem ismertem őt személyesen. Egyszer fel kellett őt hívnom telefonon, mert az egyik Kodály: Bicinia Hungaricának csak a felső szólamban volt meg a szövege. Mondtam, hogy ne haragudjon, ez és ez vagyok, de a „Réti csiga, réti csiga”, ... azt mondja: énekelje a felső szólamot! Énekeltem a telefonba. Jó, azt mondja: még egyszer, hogy tudjam, hogy melyik Bicinia, most tegye hozzá az alsó szólamot, mi van ott? Énekeltem, hogy lá, lá,dó, lá, – na várjon, jó, egy kicsikét várjon – körülbelül ennyit. Akkor diktálta; lediktálta, és azt mondja: akkor még tovább, és így ment három- vagy négyütemenként. Végigment az egész, és ment a „Héj, héj, héj, csuda héj, csigahéj”, megcsinálta az alsó szólamot, úgy, a telefonon, hogy nem látta a felsőt, nem ismert engem, és egyszerűen berögtönözte, de hát, tudtuk, hogy milyen.

És körülbelül két-három hónap múlva elhívtam őt a kamarakórusba. Ő meg az Amy együtt jöttek, és Weöres addigra már odaát volt. Ült a kórus előtt,

Károly Amy és Weöres Sándor (www.evamagazin.hu)

egy szót nem szólt, már a tekintete is csak két fekete gödör volt, az a sötét szeme már nem csillogott, már nem mosolygott, már nem beszélt. Mondtam, hogy na, én akkor még az utolsó pillanatát elkaptam. Az olyan döbbenetes dolog volt, hogy valakit még látunk, aki él, és tudtuk, hogy milyen élet van mögötte, és már nem volt velünk.

Weöres Sándor:
Kodály Biciniumaihoz

Réti csiga, réti csiga,
fejedon a hegyes iga,
hátadon a héj-kupola,
hova visz a nyár?
„Hét arasz a rönk teteje,
beszővi a moha ere,
öntözi a fűz levele,
párom odavár.”

*

Arany ágon ül a sármány,
kicsi dalt fúj fuvoláján,
arany égen ül a bárány,
belezendít citeráján.

Piros alma szívem ágán,
kivirító koronáján,
aki kéri, neki szánnám,
akinek kell, sose bánám.

*

Áll a ladik Tiszarévnél,
benne ül az öreg éjféli.
odvasabb a magas égnél,
áll a ladik Tiszarévnél.

*

Holló a kopár fa ágán,
nincsen nékem puha párnám,
öreg este beterít az árnyék,
nincsen, hova hazajárnék.

– *Kórusművek versekre készülnek, ugye, a női kórus sokszor speciális, olyan finom hangzások tudnak előjönni női kórustól, ami ugyan természetes, de ezt azért meg kell csinálni.*

- Mi az, hogy költészet, mi az, hogy költő, mi az, hogy versíró! Két nevet mondok, az egyik Kerényi György, aki játékgyűjtő, népdalgyűjtő, Kodály munkatársa, és aztán irodalmár volt, meg író, akivel nagyon jó és szoros kapcsolatom volt. Kislány korom óta ismertem az ő műveit. De ennél talán még jobb és még szorosabb Jancsó Adrienne, akivel olyan drága, majdnem azt mondhatnám, hogy testvéri kapcsolatot alakítottunk ki, mind a mai napig. Most, hogy elment abba a színészotthonba lakni, ritkábban találkozunk. De minden előadóestjén, sokon ott voltam az utolsó években, nagyon szeretett engem, és mindig annyira örült, amikor találkoztunk. Volt még egy ilyen csodalény, aki kicsit irodalmár is, persze nagyon zenész, a

Kistétényi Melinda (Zeneakadémia képgyűjteménye)

Kistétényi Melinda. Ő maga írta a verseit a Kodály epigrammáknak, és a Kodály jóváhagyta, tehát lepecsételte képletesen, azokat a verseket. Melinda legalább annyira volt képzőművész, mert meglátott egy darab kavicsot, vagy követ, akkor már rajzolt rá, és improvizált csodálatosan, mint zeneszerző. Ő is az, aki engem bevitt a versek közé.

Az egyetlen szerző, aki kizárólag magyar népdalszövegeket dolgozott fel kórusművé, az Bartók. Natúrban, úgy, amint van, de a zenéjében egy szál népdalidézet nincs. Azok csak a szövegek, amiket ő dolgozott fel. Kodálynál egész más. Mert nagyon-nagyon sok, legalább negyven költő versei ott vannak Kodály palettáján, és olyanok, amik a kisgyerekek szájába passzolnak. Részben gyerekjátékok, részben népszokás szövegek, de meghagyta Kodály a dallamokat is. Ugyanakkor költők teljes tárháza, Kisfaludytól, Berzsenyitől Adyig és Weöres Sándorig, rengeteg verssel dolgozott, az ő végzős diplomamunkája: A magyar népdal strófaszerkezete.

– *Szerencséje a magyar zeneirodalomnak, hogy Kodály Eötvös kollégista volt, magyar szakos is volt, a Psalmus Hungaricus nem született volna meg, ha csak a Zeneakadémiára jár. Diákkorom legnagyobb élménye, hogy 1948-ban, a centenáriumi alkalmából, Budapest sok középiskolája végig betöltötte az Iparművészeti Múzeum gyönyörű csarnokát, és Bárdos vezényletével Kodály: Forr a világ-át énekeltük.*

Bárdos vezénylete, azok olyan csodák, olyan istenáldotta világcsodák voltak, amikre tényleg, ha valaki 11 éves, vagy 21, vagy 81, vagy egyszerűen hallgatja, vagy benne van, vagy pláne, ha énekel benne, mint ahogy én énekeltem tizenöt évig Bárdos keze alatt, annak egyrészt nincs más olyan kóruskarnagy, aki ezt feléri, másrészt azt nem lehet elfelejteni. Nagy bűne a nem

Hangverseny Bárdos Lajos 75. születésnapján. A zeneakadémiai koncerten a Szilágyi Női Kar is énekelt M. Katanics Mária vezényletével (Soltész Anna archívumából)

is tudom, minek, – illetve részben tudom, – hogy sokat töröltek a Bárdos felvételekből a Rádió Énekkarral, parancsszóra törölték, és az élő koncertjeinek nincs fölvétele.

Énnálam több mint harminc, tíz-tizenkét oldalas Doráti-levél van, nemhogy van nálam, hanem írt nekem. Tehát mi Dorátival olyan gyönyörű nagy barátságban voltunk; vagy nekem írt, vagy nagyon sokszor kettőnknek a férjemmel, és a megszólítás így szólt, amit soha nem láttam mástól: Drága Embereim! Ez az „embereim” mi voltunk ketten, Mohay Béla meg én. Kézzel írta mindig, tehát ő csak kézzel írt levelet, sokszor alig tudtam kiböngészni, de nem protokoll levelek, hanem mindig személyesek. Ezt is Keresztury ókumlálta össze, a Dorátival való barátságunk kezdetét. Mert mikor Magyarországra jött, nem tudom én hányadszor, addigra megvolt egy kis füzetkékben néhány olyan Keresztury-vers, amit Doráti megzenésített, kánon formájában. Dezső kérte (a régi Eötvös kollégisták mind így hívták – ő azután úgy szerette, hogy „Dezső-

bátyja”, de Bélával meg az öreg Eötvös kollégistákkal per „Dezső”. Ez volt az ő „beceneve”, hogy úgy mondjam. Nem volt professzor úr, meg nem tudom, mi.) Szóval, megvoltak a kánon dallamok, és úgy kérte Keresztury, hogy ezt vegyük föl, és valahogy juttassuk el Dorátinak. Akkor Doráti jött Magyarországra, a Zeneakadémián ott voltunk a kisszobában, ahol a művészek szoktak gyülekezni, szorongott Keresztury, aztán jött Doráti, akkor ismerkedtünk meg. Mondtuk, hogy megvannak a művek, elő vannak készítve, aztán fölvevük a Rádióban Doráti zenékre a Keresztury verseket. Doráti késő öregkorának a betetőzése és az utolsó évek summája az, amit én már kaptam tőle. A feleségét is ismertem, Ilstét, akit néha jött Magyarországra.

Egyszer beszélgettem vele kettesben, egy mondatát őrzöm, illetve többet, de egyet nagyon fontosnak tartok, hogy elmondjam. Egyszer kérdeztem tőle – nem hallotta senki, tehát nem protokoll a dolog – hogy Tónikám annyi egyházi ihletésű művet vezényel, és annyi istenes szöveget, magának van személyes istenhite? Van magának egy Istene, aki a sajátja? Kicsit éreztem, hogy merészség, de akkor már évek óta annyi mindenféléről beszélgettünk, gondoltam, most ezt megreszkírozom. Rám néz, a kis sündisznó kék szemét olyan nagyra próbálta kinyitni: „Az Isten? A barátom.” Na, mondom, eddig jó. És akkor elhallgat. No, most figyelj: „Soha nem kérek tőle semmit. De mindent megköszönök.” Én ezt elmeséltem akkor a Bárdosnak. S azt mondta: mondja el mindenkinek, mert senki nem tudja, hogy Tóninak ez van a szívében. Évek óta készülök rá, legalábbis amióta drága Doráti meghalt, most akkor el kellett mondanom a Rádióban, azért aki hallja, adja át.

Ez egy kicsit olyan, mint amikor a pápánál voltunk '69-ben, azt mondta, hogy üdvözlí a magyar népet. Hazajöttünk, persze, szuronyok voltak mögöttem, meg igazoló jelentés, meg minden, szóval hivatalosan voltunk, de elég furcsa körülmények közt, és mindenkinek mondtam: Üdvözöl a pápa! – Hogy-hogy? – Mondom: mondta, hogy a magyar népet, hát, amíg mindenkivel nem találkozom, addig mindenkinek el kell mondanom, hogy VI. Pál üdvözlét küldi.

– *Szép és gazdag élet van Katanics Mária mögött, és gondolom, a szívében is és a jelenében is. De ehhez még az is hozzátartozott, hogy – említette az első gyermekét – hány gyermeked is van?*

– Négy fiunk, öt és félév alatt születtek, az első akkor, mikor a Szilágyiba mentem, és a többi a következő öt évben. Most már mindegyik felnőtt természetesen, van most tizenegy unokánk és szépen ment a pályán mindegyik fiam: néprajz tanszékvezető az egyik, a másik a Zeneakadémián tanít, van egy matematikatanár, és van egy építészmérnök. Hogy úgy mondjam, elvégeztem az életben, ami dolga van egy nőnek. Én már mehetek. Mint a Weöres Sándor *Öregek* versében.

– *A jelenlegi oktatásban sokkal kisebb szerepe van az éneknek, mint korábban, illetve, mint amire szükség lenne. Nagyon kevesen tudnak énekelni*

manapság, a fiatalok. Tudniillik ezeket a népdalokat lehet énekelni. Mindenki énekelheti. Nem úgy, mint a táncdalokat, amit hallgatnak, azt csak az az énekes tudja. Hiába próbálnák utánozni. Hogy énekelni elfelejtenek az emberek, nagyon nagy veszteség. Amelyik gyerek zenei általánosba jár, érzelmileg sokkal gazdagabb, sokkal alkalmasabb mindenféle munkára. Ezért adtam például, akartam az első gyereket is, de az nem akarta, de a második gyereket zenei általánosba adtam, és nem bántam meg. Vajon tényleg így volt-e, hogy a zenei általános sokkal nyitottabb, mindenre alkalmasabb embereket nevelt?

– Én azt hiszem, hogy így van. Ez a zenei nevelési dolog leáldozóban van, de ez természetes, hát a fizika: előbb fölmeleg, tetőzik, aztán lemegy. Mindig fönt lenni, meg a tetőzés után még följebb menni, még Amerika se bírja. Nagyon emlékszem Kodálynak azokra a mondásaira, mikor kezdődött ez a dolog, hogy az egy irányba való képzés az, ami segíti a gyereket. Tehát ha ő zenével van egy irányba képezve, akkor a zenére lesz érzékeny, illetőleg sok olyanra, amit a zene képvisel. Most én azt mondom, hogy ha a képzőművészeti nevelésben van ugyanennyi plusz vagy „túlzás”, akkor valószínűleg az is maga után vonja, majdnem még azt mondhatnám, hogy a testnevelés is, hogy ha jól és egészségesen törődnek a testi nevelésükkel, az is egy olyanfajta pluszt tudhat adni a gyerekeknek vagy a fiatal szervezetnek, ami nagyon könnyen magával von sok egyebet, fegyelem, más emberre koncentráció, társas szellem, egészséges versenyszellem és a többi. Sok mindent fel lehetne sorolni, csak ez a „minden mindegy”, és a „semmi nem érdekel”, ez az átok, ez az, amit nem szabadna.

– *Aki egy dologban tökéletesre tör, az általában azt teszi mindenben.*

– Általában a tökéletességre való törekvés az egy valami, egy cél. Hogy a kistercet énekl-e tisztán, vagy a tiszta kvintet, vagy egy Beethoven szonátát zongorázik, vagy az egy-negyvenet ugorja át a testnevelés órán, nem azt mondom, hogy mindegy, de mind a kettő teljesítmény, és mind a kettő az egész embert kívánja. Énnekem például a képzőművészeti „nevelésem” tényleg elkezdődött gyerekkoromban, mert nagyon jól rajzoltam. És sokat rajzoltunk az iskolában. És tizenhét-tizennyolc éves koromban Pestre küldtük a képeinket, az egész osztály pasztell képet rajzolt, heteken át karácsony előtt, a földön, nyakig krétások voltunk, és az egész iskola úszott a kékben-zöldben. Mert adventi képeket festettünk pasztellal. Nagy segítségem volt a nővérem, aki hét évvel idősebb, mint én, és a Képző után a Jasik iskolába ment. Nekem Baján ott volt az Éber család, Éber Sándor, aki a Duna festője volt, és az öreg Éber, aki templomi festő volt. És Sándor volt az, aki a vizet, az árvizeket, a lombokat, azt láttatta meg velem, szinte gyerekkorom óta. Ha Bajára bárki elmegy, bármilyen középületbe, ott vannak Éber Sándor képei, nálam itthon is van öt. Mert kaptam tőle, tehát megtanított a Csönd nyelvére is, és a látnivalók beszédes élvezetével is foglalkozni.

Nem mondom, hogy rajzolni tanítottam őket az énekórán. Nagyon-nagyon barátja voltam az ének-zenei általánosnak, sajnálom, hogy ez a kodályi

koncepció tulajdonképpen pusztuló-félben van. Sajnálom, és nem tartom igazságosnak a sorstól, hogy ennek így kellett lennie. Mert ennek nem kellene így lenni, a Minisztérium, meg az oktatásügy főemberei azért láthatnák, hogy ebben semmi rossz nincs. Ettől semmi baj nem származik az ország gazdasági életére. Ami mondjuk, a legfontosabb. Hogy ő kicsit többet énekel, mint a másik. Persze, hogy a tánczene! Húsz éves korban ő riszálja magát. Tegye. De ötven éves korában már nem tudja magát riszálni, mert kinevetik, ezt kell megtanítani a gyerekeknek, hogy olyant adunk nekik az iskolában, amivel egész életükben tudnak gazdálkodni, és amit egész életükben szerethetnek. Nemcsak a népdal. Bocsánat! A Bach, meg a Beethoven, meg a Palestrina, meg a Mozart, meg a Csajkovszkij. Ez mind olyan, ami neki ötven éves korában is Bach, meg Csajkovszkij, meg Beethoven marad.

Márai Sándor Füves könyvéből

Arról, hogy mit érdemes és mit nem érdemes cselekedni

Tollad nem érdemes felemelni, egy csöpp tintát nem érdemes papírra ejteni, egy negyedórát nem érdemes életedből arra vesztegetni, hogy olyasmit írsz, ami a tömegnek és félművelteknek tetszik, aminek olvastára felkiáltanak: „Ó! Igen! Mi is így gondoltuk!...” – amiért érdemrendet akaszt melledre a hivatalos világ, sok pénzt fizet neked valamilyen irodalmi üzem, s a pénzen szép házat építhetsz, melyet aztán megtömhetsz ritka tárgyakkal és nemes bútorokkal! Mert ami nekik tetszik, a tömegnek, az mindig félreértés részükről, vagy árulás a te részedről. Ami kitüntetés, aranyfüst, gyermekes játékszer. S a sok pénz, melyet a világnak tetsző munkáért kaphatsz, a szép ház, melyet e pénzen építhetsz, mindez köd csak, a világerők lehelete elfújja egy napon. Te ne törődj mással, csak a hanggal, melyet az angyal kiált feléd, mikor munkádra biztat.

– Felnőtt koromban Mohay Béla hatására belekerültem az olvasott irodalomba, és az élvezhető és az élvezett irodalomba. Késő koromra – nem divatból, mert még a divat előtt – bejött nekem Márai. Róla annyit kell megvallanom, hogy kislány koromban anyám és a nővérem olvasták, – a negyvenes évek elején vagyunk, akkor adták ki, akkor voltak újak, Márai akkor volt fiatal, negyvenkét-negyvenhárom éves, akkor születtek azok a regények, azok a könyvek, amiket most újra kiadnak. Akkor nekem azt mondták, hogy majd ha kicsit megnősz, olvashatsz Márait, de most még nem, mert úgyse értenéd. Az ostrom után Márai úgy ahogy volt, eltűnt a magyar palettáról, magyar irodalomból, kész. És ahogy előjött, egyáltalán előbukkant, akkor én rávettem magam: ahá, most az enyém lesz Márai, s elkezdtem olvasni, és tulajdonképpen mindent félretettem. Az összes Magyarországon kapható Márai-könyv ott van a polcomon, szám szerint negyvennyolc, vagy mennyi. Nem vagyok mindig igazán boldog tőle, nem mindegyik kötettől, de majdnem. Végigolvastam a *Napot*, és meg vagyok hatva, ötöle meg az utolsó éveitől, meg

az öngyilkosságától is, meg mindentől, meg attól, hogy nem bírta kivárni, meg az, hogy szinte majdnem, mint egy áldozat, mert elolvastam tőle a San Gennaro vérért, akkor rájövök arra, hogy ő az, aki ezt az áldozatot bemutatta, és ezt az áldozatot végigcsinálta. És a rendszerváltás előtt egy pár hónappal vette a fegyvert, mert nem bírta tovább. Nyolcvankilenc éves volt, meghalt a három testvére, meghalt a fogadott kisfia, aki egész életében vele volt, aki ötven év körül volt, és meghalt a felesége, aki éveket ápolta. Már csak lődörgött az utcán, bolyongott, majdnem összeesett, nem bírta. Egy öregember, aki már félig odaát van, nem bírta.

Most a *Füveskönyvet* olvasom, szinte úgy, mint a Bibliát, minden este egy pár szakaszt olvasok belőle, és jaj, mondom, hát persze. Az az igazi jó könyv, amire az ember azt mondja, hogy hát ezt én is így gondolom. Nem azt mondom, hogy jó... vannak ilyen örültek? Nem, egy barátnőm mondta nekem: „Tudja, miről lehet megismerni a tehetséges embert? A tehetséges ember, aki azt mondja: aha!” Tényleg, figyelem a világot, mert aki azt mondja, hogy: aha!, annak van valamihez már kapcsolni, valami asszociáció, kapocs, föllép benne, tehát nem minden újdonság. Kinyitottam azt a kicsi ajtót abba a térbe, amiben eddig nem volt semmi, de hát ha te oda bekerülsz, ott ismerősöket találsz.

Márai Sándor (dorysmay.lapunk.hu)

Márai Sándor: A Rendről és a Gondviselésről

Úgy tapasztaltam, hogy az emberi élet alján rend van. S mert az emberi élet a Teremtés legbonyolultabb megnyilatkozási formája, valószínű, hogy máshol is rend van, a kezdetlegesebb és egyszerűbb létezés világában is, a kőzetek, mosómedvék, hüllők és a bolygócsillagok természetében is. Mindenben rend van, a dolgok eljutnak hozzánk, akkor is, ha ujjunkat sem mozdítjuk, s rend van abban is, hogy időnként mozdítjuk ujjunkat, vagy lelkünket a célból, hogy a dolgok eljussanak hozzánk, mi eljussunk bizonyos helyzetekhez, emberekhez, gondolatokhoz, melyekhez személy szerint elodázhatatlanul közünk van.

Mindebben rend van, ebben hiszek.

De hiszek abban is, hogy e rend mögött szándék is van, melyet nem ismerek.

Nevezd, ahogy akarsz. Én Gondviselésnek nevezem. Ez a szándék törődik velem, személyesen, büntet, vezet, elrendezi dolgaim, a mélybe taszít, minden

pillanatban ellenőriz, építi körülöttem a világot, és épít engem a világban, felhasznál! Aki ezt nem érzékeli idővel, vakki és süket. Minden mögött a Gondviselés van: ebben is hiszek.

– *Találtam felvételeket a Rádióénekkarral is, ahová meghívtak vendégkarnagynak.*

– Ez nagyon régen volt, és rettenetes nagy izgalom volt, azt hiszem, hatvankilenc- vagy hetvenben volt az első, tehát nagyon régen, és aztán egy vagy két év különbséggel, vagy tizennyolcszor, vagy hússzor hívtak meg oda. A műsor az enyém volt, tehát én adtam be, hogy mit szeretnék vezényelni, és kaptam rá három hét időt, a Rádióénekkar próbaidejének a teljességét, tehát napi háromórás próbát. A művek egy részét vagy ismerték, vagy néhányan ismerték a kórusból, vagy pedig én tanítottam meg az egészet, vagy ők megtanulták egy kicsit előttem, szólampróbákon. De óriási izgalom volt, és nagy gyönyörűség, mert úgy éreztem magam, mint a színész meg a hadvezér együtt. Tehát énnekem ott produkálnom kellett, elfogadtatni magam, a fiatal nő részét, hogy én ezt csinálom, elfogadtatni azt, hogy én nem az ő karnagyuk vagyok. De hogy mit csináltam, azért azt tudták, hogy tanítok, meg kórusom van, meg minden. Tehát a műveket úgy kellett tudnom, úgy kellett tálalnom, úgy kellett övelük bánnom, hogy ők a három hétnek mindegyik három órájában boldogok legyenek. A végén mindig volt egy nagy koncert vagy stúdiókoncert. Nekem ezek az évek, az a rádiós produkció nagyon nagy öröm volt, szomorú lettem, amikor vége volt. Most nem érdekes, hogy miért volt vége, és miért hiányzott nekem ez aztán, megvolt az oka. Nem veszem össze senkivel, nem sértett meg senki. Valamelyik évben volt egy meghívásom, akkor csináltunk egy élő koncertet a Páva utcai MATÁV teremben. Utána a rádió-énekkarosok azt mondták, hogy felejthetetlen és elképesztő volt számukra. Ez a legtöbb, ha az embert ilyenek érik. Nem azt mondom, hogy ezt ismételni kell, mert az ember élete vége felé

Mohayné Katanics Mária (www.libitum.hu)

megy, de ezek megmaradtak örömmek. Egyrészt olyan műveket vezényelhettem, amiket soha a saját kórusommal nem. Nagy, vegyeskari művek, öt-hat szólamú

nagy madrigálok, és akkor mentek a nagy Kodályok, amiket mindig úgy irigyeltem, és meg tudtam csinálni. Aztán voltak elképesztő összeesések, hogy az apám még el se volt temetve, és nekem az *Öregeket* kellett dirigálnom. De szép volt.

A Szilágyi Női Kar a Parlamentben, 2006 körül (Soltész Anna archivumából)

Rengeteget énekeltünk a Kamarával, a Szilágyi-kórossal, sok olyan művet is, amit nem én választottam, hanem a szerző választott engem, valami huszonhárom szerzőnek a művét énekeltük a kórus virágkorában. Ez olyan, mint hogy huszonkét szerző voltunk külföldön, tehát nyugati koncerten, versenyen, fesztiválon, rengeteget énekeltünk Magyarországon, vidéken is, kisvárosokban, nagyvárosokban, De mindig kicsit mosolyogni kellett mindenféle eredménnyel. Nem voltunk gögősek és nem éreztük azt, hogy mi valamit csináltunk, hanem hogy nekünk olyan jó. Ha tudnátok, hogy mi ezt mennyivel jobban élvezzük, mint amilyen pont, vagy díj, vagy arany jár érte! Jól van, legyen a mienk az arany, de az a gyönyörűség, ami nekünk van, azt ők úgyse tudják. Hogy együtt vagyunk huszonheten, vagy harmincan, vagy harminc ketten, harmincöttnél többen nem szoktunk énekelni. És az valahogy úgy öröklődött, egyik generáció úgy adta át a másinak, hogy mindenki ugyanabban lett teljes. Néha már nem tudta: „– Én ott voltam azon a szereplésen, vagy nem, te ott voltál a második Strasbourgon? – Nem, én csak a harmadik Strasbourgon voltam.” Ez egy boldogság, egy öröm, ez egy mennybe kívánczóság, ez a túlvilág egy földi fénye, teljesen egyek vagyunk, a világnézeti megosztottság ellenére, s ez tulajdonképpen nagy ajándék,

Én istenhívő vagyok, s ezt a kórus tudja. De őket ez nem zavarja. És ők éppen olyan áhítattal éneklük az Ave maris stellát, túl azon, hogy ötezer ezrelékig materialista iksz vagy ipszilon, szeressen ott lenni, és mindazt, ami a Kamarához tartozik, tehát az egymás elfogadása, egymás szeretése, a humor, mindenekfölött. És a komoly munka.

– *Köszönöm a beszélgetést.*

*Elhangzott a Bartók Rádióban 2003. augusztus 22-én.

** ALBERT ZSUZSA Marek Zsuzsánna (Budapest, 1932. július 23.) József Attila díjas költő. A.Gábor felesége. 1950-ben Bp.-en érettségizett. 1954-ben az ELTE-n magyar szakos diplomát szerzett. 1954-től a Magyar Rádió szerkesztője. Rádióbeszélgetései írókkal, költőkkel fontos források a kortárs irodalom történetéhez. Megjelentek 10 kötetben Legendás irodalom irodalmi legendák címmel. 2012-ben a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével tüntették ki.

--

Benjamin Britten: Ceremony of Carols (Karácsonyi énekek)

Előadja a Szilágyi Erzsébet Nőiakar

Vezényel: Mohayné Katanics Mária

Szólót énekel: Csengery Adrienne és Hajdú Erzsébet

Hárfán közreműködik: Mercz Nóra